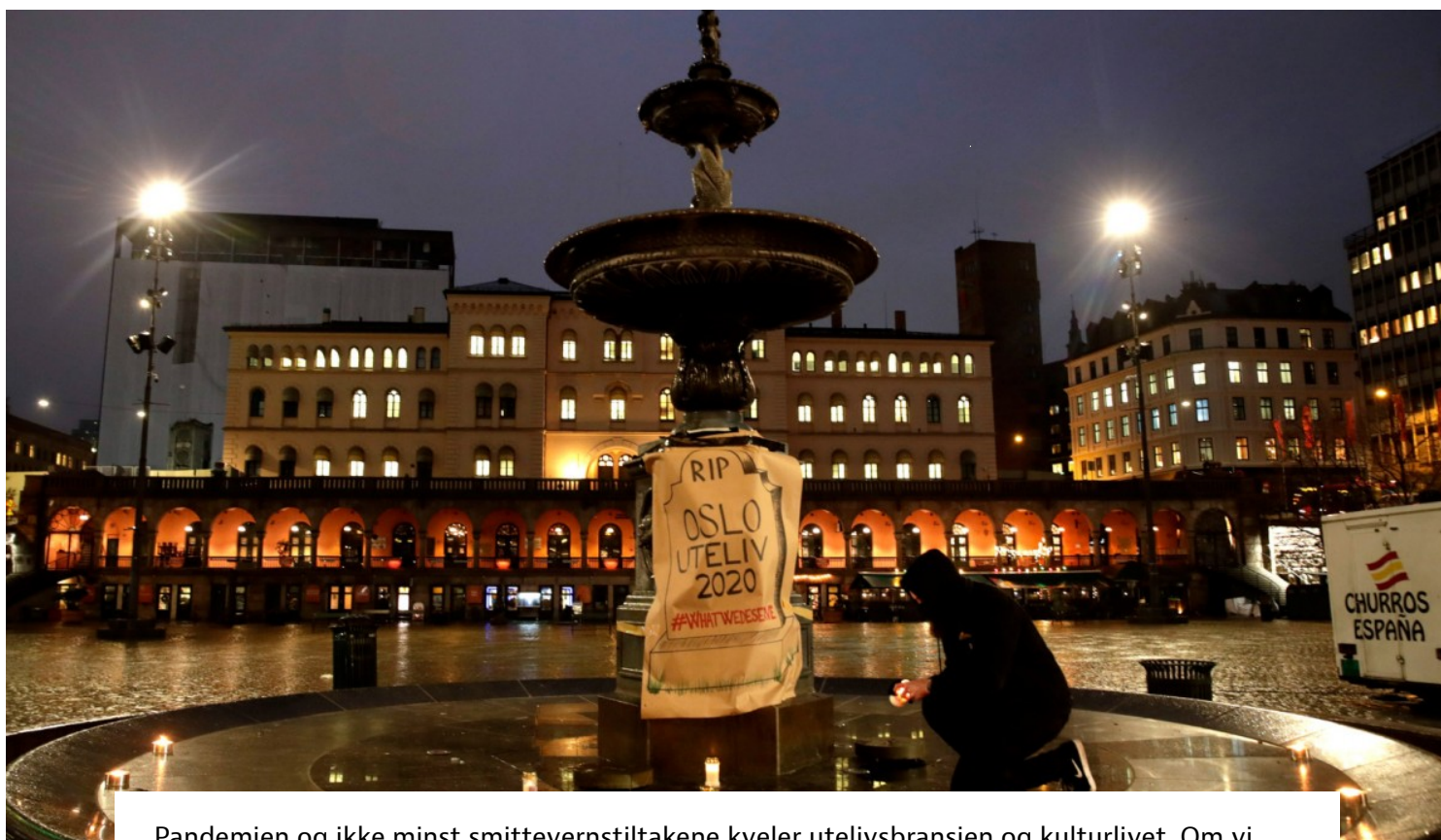

[AKTUELT](#) | [IDEER](#) | [KULTUR](#) | [BØKER](#) | [PÅFYLL](#) | [SØK](#)

KRONIKK 12:02 - 19. desember 2020

Vi kunne reddet utelivet

Restaurantbransjen trenger en radikal ny folkefinansieringsmodell.

Pandemien og ikke minst smittevernstiltakene kveler utelivsbransjen og kulturlivet. Om vi kunne uttrykt vår betalingsvillighet for å holde hjulene i gang gjennom en slik folkefinansieringsmodell, ville det bedre gitt uttrykk for folkeviljen enn dagens modell, skriver Aksel Braanen Sterri. Foto: Terje Bendiksby / NTB

Aksel Braanen Sterri Stipendiat i filosofi ved
Universitetet i Oslo

Vanligvis så livlige Grünerløkka er om dagen et trist skue. Selv Olaf Ryes Plass, Grünerløkkas se og bli-sett gate, som huser Parkteateret og andre restauranter, ligger øde. Men hovedstaden er ikke den eneste byen som går sin tristeste jul i møte. Pandemien og ikke minst smittevernstiltakene kveler utelivsbransjen og kulturlivet i hele landet, en av de mest sårbare næringene. Marginene er små og bedriftene er avhengige av jevnlig besøk fra mat-, drikke- og kulturglade kunder. Enten forstår ikke regjeringen alvor i situasjonen, eller så bryr de seg ikke nevneverdig om at de brekker ryggen på utelivet.

Som et alternativ til myndighetenes tafatte respons bør vi innføre en radikal ny folkefinansieringsmodell som kan sikre finansiering til utelivsbransjen og andre tilbydere av viktige fellesgoder, som verken er avhengig av politikeres skjønnsmessige avgjørelser eller kapitalismens krav om at en bare betaler når en får noe igjen for det.

Vi kommer tilbake til detaljene i folkefinansieringsmodellen, men la oss først se nærmere på hvilke problemer den kan løse.

For det første er politikerne svake for sterke lobbyinteresser. Denne forklaringen fikk støtte av Aftenpostens avsløringer av hvordan NHO og Norsk Industri fikk diktere regjeringens korona-politikk. Det begrenser seg ikke bare til unntak fra smittevernreglene. Ole Andreas Næss ved NHH viser at regjeringen har prioritert å gi støtte til de selskapene som har aller mest fra før, trenger støtten aller minst og som betaler minst skatt til norske myndigheter. Fem store selskaper har mottatt like mye i støtte som 27 000 småbedrifter til sammen.

For det andre speiler ikke topp-politikerne folket de er ment å representere. Det påvirker hva de mener er viktig å støtte og hvem det bør gjøres unntak for. Om du er middelaldrende, bor et stykke utenfor byen med familie i et stort hus med stor hage, er det lett å

tenke at byliv er en luksus en ikke bør ta seg råd til i en pandemi, mens en bør beskytte det ordinære familielivet så langt en kan.

Artikkelen fortsetter under annonsen

Et annet problem den nye folkefinansieringen kan løse, er manglene i dagens modeller for folkefinansiering. I dag ser vi en rekke prisverdige, men noe tafatte, forsøk på å holde liv i restaurantbransjen gjennom aksjoner på plattformer som bidra.no. Det er høyst forutsigbart hvorfor slike forsøk ikke virker.

Vanlig kronerulling lider nemlig av gratispassasjerproblemet. Selv om mange er motiverte til å støtte sine favoritt-restauranter og -puber, vil få risikere å være blant de få som støtter hvis ikke alle andre bidrar. Da er de gratispassasjerer på vår altruisme. De fleste av oss er det biologer og økonomer kaller gjensidige altruister. Vi bidrar gjerne til gode tiltak, men bare under forutsetningen at andre bidrar og at vi er noenlunde sikre på at de som mottar støtten, trenger den. Når ikke nok folk bidrar, kan hvert bidrag være forgjeves.

Det ideelle vil være å kombinere en folkefinansieringsmodell, slik som bidra.no, hvor alle organisasjoner kan argumentere for hva de bidrar med og hvilke behov de har, med et skattefinansiert fond som matcher bidrag som kommer gjennom plattformen. Den fleksible finansieringen sikrer at folket får bestemme, mens matchingen overkommer gratispassasjerproblemet.

Matching kjenner vi fra julens innsamlingsaksjoner. Jeg matcher for eksempel krone for krone av bidrag til min innsamlingsaksjon til Against Malaria Foundation via Stiftelsen Effekt. Det innebærer altså en matching på 100 prosent. Men om myndighetene skulle matchet alle bidrag 100 prosent, kunne en riking som donerte en million, skaffet like mye støtte fra myndighetene som tusen bidragsytere som alle donerte tusen kroner. Da ville ikke matchingen gå til de

organisasjonene eller bedriftene som gir verdi til så mange som mulig.

Artikkelen fortsetter under annonsen

Glen Weyl, Vitalik Buterin og Zoë Hitzig har foreslått en helt konkret måte å unngå dette på. De foreslår at vi vekter ned enkeltbidrag for å unngå at noen rikinger kan utløse masse støtte. Matematisk representeres dette ved at myndighetene bare matcher kvadratroten av hvert bidrag. Vi trenger imidlertid også en måte å sørge for at organisasjoner og bedrifter som mange støtter får mer matching på. De organisasjonene som flest ønsker å bidra til, vil naturlig nok være de organisasjonene som gir mest verdi til flest mulig. Hos Weyl, Buterin og Hitzig representeres dette matematisk ved at summen av kvadratroten av alle bidrag opphøyes i annen.

Størrelsen på matchingen gis dermed av denne matematiske formelen: kvadratroten av hvert bidrag, opphøyd i annen. Helt konkret vil formelen tilsi: Hvis 10 mennesker gir 100 kroner hver til en restaurant, utløser det 10 000 kroner fra folkefinansieringen. Gir 1000 mennesker 100 kroner hver, gir det 100 millioner kroner i støtte. Den reelle utbetalingen vil imidlertid måtte være betydelig mindre fordi pengene som vil gå til matchingfondet, vil være begrenset og mange organisasjoner vil konkurrere om pengene. Men logikken bør bevares. Matching-mekanismen bør sørge for at mange bidrag resulterer i mer støtte for å reflektere folkets dom om hvilke organisasjoner som tilbyr goder av verdi.

Denne folkefinansieringsmodellen ville vært en perfekt måte å støtte utelivet på under nedstengningen. Mange av oss sparer penger på nedstengningen og vil gjerne holde liv i utelivet til etter pandemien. Om vi kunne uttrykt vår betalingsvillighet for å holde hjulene i gang gjennom en slik mekanisme, ville det bedre gitt uttrykk for folkeviljen enn dagens modell hvor politikerne

prioriterer store bedrifter med stor lobbykraft fremfor de mange små bedriftene som sikrer et mangfoldig uteliv.

Denne modellen er imidlertid ikke utelukkende et pandemi-tiltak. Denne radikale folkefinansieringsmodellen kunne revolusjonert måten vi finansierer de mange semi-offentlige godene vi omgir oss med på. Semi-offentlige goder er goder som gjerne produseres av markedet i dag, men som skaper verdier utover de varene og tjenestene de produserer og som kjøpes av forbrukere i markedet. Hvis du får glede av at et gode eksisterer selv når du ikke kjøper tjenesten, er det en god indikasjon på at det er et semi-offentlig gode. Utelivet tiltrekker seg kreative mennesker, sørger for at de møtes, noe som igjen skaper materielle og ikke-materielle verdier. Aviser som driver gravejournalistikk og skaper viktige debattarenaer, skaper verdier som overgår verdien leserne betaler for. Det semi-offentlige goder har til felles, er at det vil produseres for lite av dem om vi ikke finner en løsning på gratispassasjerproblemet.

Myndighetene kan gripe inn for å produsere mer av slike goder, men de mangler en god mekanisme for å finne ut hva borgerne ønsker seg. Det er derfor markedet ofte er overlegent politiker-bestemt produksjon av goder. Når hvert individ bestemmer hvor de vil bruke pengene sine, sikrer vi at produksjonen er sensitiv til hvert enkelt menneskes behov. En desentralisert finansieringsmekanisme vil kunne sikre det beste av begge verdener, en økt produksjon av goder som vi nyter godt av i fellesskap framfor de godene vi utelukkende forbruker alene.

Om folkefinansieringsmodellen kunne supplert kapitalismens *quid pro quo*-logikk, kunne en også gjort næringslivet mer robust for pandemier og andre kriser som setter en stopper for det private forbruket. Det ville sikret mer stabilitet og forutsigbarhet for mange av de tjenestetilbyderne som gjør storbyer til såpass attraktive steder å bo.